

gativním postojům k menšinám vycházejícím z osobních zkušeností (zejména k Romům) vzdorovat participačními projekty v oblasti práce s mládeží (zejména minoritní, ale i majoritní), životní nejistoty mladých lidí a jejich nedostatečnou orientaci ve společnosti řešit jednak vhodnou sociální politikou, jednak vzděláváním k demokratickému občanství.

Analýzou komunikace na sociálních sítích autorky identifikovaly tři mikrodiskursy v otázce vztahu k Romům: (1) Romové jako lidé bez charakteru, zábran, líní a nepřízpůsobiví, celkově nenapravitelní; (2) Romové jako příživníci; (3) potřeba izolace či likvidace Romů. Obecně lze konstatovat, že sociální sítě hrají podstatnou roli při propagaci myšlenek pravicových extrémistů a v budoucím výzkumu je třeba jim věnovat zvýšenou pozornost.

Z rozboru programových priorit a volebních výsledků L'SNS v jednotlivých regionech vyplývá, že zvýšení důrazu na kritiku romské menšiny (a zavedených politických stran) a aktivita v oblastech, kde je soužití majority a romské menšiny vnímáno jako problematické, přináší straně výrazné zlepšení volebních výsledků. Romská minorita se nachází ve většině obcí, kde získala L'SNS ve volbách v roce 2012 více než pět procent hlasů, a to buď přímo v nich, nebo v jejich těsné blízkosti. Podle srovnání postojů žáků základních a středních škol mezi lety 2009 a 2011 nedošlo k výraznému posunu postojů v pozitivním ani negativním směru, nicméně lze poukázat na dílčí nárůst protiromských nálad, snížení citlivosti vůči eventuálnímu ohrožení ze strany některých, zejména pravicově extrémistických skupin a nárůst agresivního chování v období povinné školní docházky.

Autoři uzavírají práci konstatováním, že pravicový extrémismus na Slovensku představuje mimořádně závažný společenský problém, jemuž je třeba věnovat zvýšenou pozornost. Tato publikace z větší části shrnuje výsledky kvantitativních empirických výzkumů, pro budoucí výzkum však

zůstávají otevřené otázky, jako např. proč určité typy jedinců či sociálních skupin inklinují k pravicovému extrémismu více než jiné.

Shrnutí: Tato studie sice nepoužívá pokročilou metodologii a soustředí se tak spíše na popis aktuálního stavu než na hledání příčin současných problémů (což je nemalým dílem způsobeno nízkým stupněm rozpracovanosti tématu), pro další výzkum tématu však může sloužit jednak jako podklad a odrazový můstek, jednak jako zdroj inspirace (např. analýza komunikace na sociálních sítích). Pro tuzemského čtenáře je zajímavá i z toho důvodu, že ačkoli podle ní sympatie ke krajně pravicovým idejím či ochota angažovat se v jejich prospěch je v české společnosti o něco nižší než na Slovensku, trend nárůstu protiromských nálad je patrný a vzhledem ke strukturálním podobnostem se příliš neliší ani forma a mobilizační strategie krajně pravicových subjektů.

Karel Hanuš

Publikace je dostupná v elektronické podobě na <http://www.fsvucm.sk/files/doc/Ekniznica/2013-extremizmus.pdf>.

Alieva Dilbar, Miroslav Tížik (eds.):
Príspevok Alfreda Schütza k sociologickéj teórii

Praha – Bratislava, Sociologické nakladatelství (SLON) – Sociologický ústav SAV 2012, 528 s.

Dílu původem rakouského sociologa Alfreda Schütze (1899–1959), jenž podstatnou část své profesní dráhy strávil ve Spojených státech, dosud nebyla v české a slovenské odborné literatuře věnována odpovídající systematická pozornost. Jak to v české a slovenské společenskovědní literatuře bohužel bývá, klíčové práce na převod do jednoho či druhého jazyka čekají desítky let od svého původního vydání. Zhodnocení Schützova díla se čeští a slovenští sociologové

ujímali jen příležitostně. V českém jazyce se mohl čtenář obeznámit se Schützovými myšlenkami v práci Eduarda Urbánka *Kritika fenomenologické sociologie* (Praha: UK 1998), především však v nepřehlédnutelném díle Marka Nohejla *Lebenswelt a každodennost v sociologii Alfreda Schütze* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) 2001). Ve slovenské odborné literatuře se o reflexi Schützových myšlenek zasloužila v řadě prací především Dilbar Alieva. Vedle toho ve slovenských překladech vyšly některé Schützovy texty. Rozsáhlá publikace *Príspevok Alfreda Schütza k sociologickej teórii* zaplňuje „schützovskou“ mezeru hned v několika ohledech. Kniha vydaná společným úsilím Sociologického ústavu SAV v Bratislavě a Sociologického nakladatelství (SLON) v Praze zahrnuje nejen studie, jejichž autoři analyzují stěžejní Schützovy koncepty a myšlenky, ale rovněž překlady klíčových prací slavného sociologa.

Recenzované dílo se skládá ze dvou relativně nezávislých částí, kterým jsou předrženy dva texty od editorů. V úvodní kapitole se Dilbar Alieva zabývá Schützovou sociologií jako takovou. První část knihy zahrnuje šest studií, které jejich autoři prezentovali na mezinárodním semináři konaném při příležitosti 110. výročí od Schützova narození. Zasvěcený znalec Schützova díla Ilja Šrubař se ve skvělé úvodní studii zaměřil na problematiku komparace kultur s využitím potenciálu životních forem a přirozeného světa. Živé téma komparace kultur řeší analyzováním pragmatické teorie přirozeného světa a v souvislosti s problematikou časovosti, která se ve fenomenologii, sociologii a antropologii stala předmětem hojných diskuzí a prací, na jejichž výsledky Šrubař kriticky navazuje. Je přesvědčen, že právě pragmatická teorie přirozeného světa nabízí cestu ke srovnávání kultur a životních forem (s. 61).

Dostává se pozornosti nejen samotnému Schützovu dílu, ale rovněž jeho afinitám k současníkům. To se stalo předmětem kratší studie *Korešpondencia A. Schütza*

a T. Parsonsa: 1940–1941 od Igora Hanzela, jejímž cílem bylo identifikovat důvody, proč se nepodařilo nastolit úspěšnou spolupráci mezi Parsonsem a Schützem, když oba sociologové navazují na Maxe Webera. Na základě rozboru korespondence mezi Parsonsem a Schützem shledal hned čtyři logické příčiny, které souvisejí s Parsonsovou inklinací k empiricko-teoreticky orientované sociologii, zatímco Schütz se orientoval spíše metodologicky a metateoreticky.

Dvě poslední studie se explicitně vztahují k textům, jež editoři zahrnuli do překladů. David Kostlán ve své studii nejen rekapituluje hlavní myšlenky, jež Schütz vyjádřil ve své slavné esejí „Cizinec. Esej ze sociální psychologie“ („The Stranger: An Essay in Social Psychology.“ *American Journal of Sociology* 1944, 49: 499–507). Nabízí rovněž zasvěcený výklad a komparace Schützových předchůdců, kteří se snažili ze sociologického hlediska postihnout fenomén cizince. Dostává zde tedy logicky prostor Georg Simmel, jehož text věnovaný analýze cizince je dostupný v českém překladu, a Robert Ezra Park, jenž se tématu zhostil ve studii „Lidská migrace a marginální člověk“ („Human Migration and the Marginal Man.“ *American Journal of Sociology* 1928, 33: 881–893). Studii završil stručným rozbořem asimilačních teorií „po Schützovi“, kde se zaměřil na nepřehlédnutelné dílo Milтона Gordona, od jehož vydání uplynulo již celé půlstoletí. Recentním přístupům k problematice David Kostlán dopřál jen omezený konstatační prostor.

Ve vydařené studii *Predstavivosť, dôvera a rezignácia: fenomenológia donkichotstva* se Miroslav Tížik v širším kontextu navrácí k Donu Quijotovi, jenž se stal již mnohokrát předmětem analýzy a interpretace ve společenských vědách i v literární vědě. Tížik se navrácí k myšlenkám Kundery či Foucaulta a přirozeně k Schützovi, jehož nadčasový text *Don Quijote a problém reality* je součástí výboru v recenzované publikaci. V něm se zabývá otázkami intersubjektivní a obrací se k problematice sociologie

vědy. V návaznosti na teze Williama Jame-se o rozdílech mezi reálným a nereálným a existenci rozmanitých subuniverz řeší otázku reality v Cervantesově díle. Feno-menologicky zkoumá subuniverza Dona Quijota a Sancho Panzy, jejichž příběhy jsou zprávou o srážce subuniverz rytířstva a zdravého rozumu.

Z předchozího je zřejmé, že výběr pře-ložených Schützových studií koresponduje s tématy textů v první části knihy. Výbor překladů tak promyšleným způsobem při-blíží klíčové koncepce a myšlenky tohoto význačného sociologa. Dva z uvedených překladů se nicméně již dříve ve slovenštině objevily (*Navrátilce a Tvorba pojmov a teo-rií v sociálních vědách*).

Z hlediska antropologického přesahu Schützova díla lze ocenit zařazení komple-mentárních studií *Cudzinec. Esej zo sociálnej psychológie* a *Navrátilce*. V *Cizincovi* se zabý-vá problematikou vstupu člověka do cizí společnosti a kultury a obtížemi, jimž musí v dlouhodobém kontaktu řešit. Ve studii za-znívají proslavené myšlenky: „Hroby a spo-mienky sa nedajú preniesť ani premôcť“, cizinec proto bude vždy z hlediska nové skupiny „človekom bez minulosti“ (s. 394). „Na to, aby človek ovládal jazyk bez obmed-zenia ako schému vyjadrenia, musel by v ňom písať ľúbostné listy, musel by sa v ňom vedieť modliť a nadávať a musel by sa v ňom vedieť vyjadriť tak, aby vyjadril akýkoľvek odtieň primeraný adresátovi a situácii.“ (s. 400) Ve studii *Navrátilce* ana-lyzuje situaci člověka, jenž se s odstupem času vrací do domovské společnosti a kul-tury a čelí problémům, které vyvstávají z toho, že v době nepřítomnosti doznala společnost, kultura a jejich nositelé změn, s nimiž se musí navrátilce vyrovnat.

Celkově knižní dílo působí dobrým do-jem, jelikož vhodně kombinuje analytickou část s překlady, kdy má čtenář sám mož-nost „naživo“ ochutnat Schützův styl psa-ní a přemýšlení. Rovněž chci vyzdvihnout důkladné ediční zpracování; pečlivé a při-nosné poznámky překladatelů činí Schüt-

zovy texty přístupnější čtenářům. Rád bych při této příležitosti ocenil také skutečnost, že dílo vzniklo ve spolupráci českých a slo-venských institucí a na českých knižních pultech se objevil ve slovenském a českém jazyce zásadní titul reflektující život a dílo předního světového sociologa. Jako vys-oškolský pedagog doufám, že v Čechách přispěje k posílení kompetence nastupující generace v četbě ve slovenském jazyce.

Martin Soukup

**Jan Szczepański (ed. Daniel Kadłubiec):
*Dzienniki z lat 1945–1968***

Ustroń, Galeria Na Gojach 2013, 461 s.

Větší pozornost, která je kupříkladu i v Pol-sku nebo na Slovensku věnována dějinám sociologie a která zasahuje nebo jejíž vý-sledky zajímají široké spektrum sociologů, historiků a dalších badatelů, o níž jsem psal na jiném místě (recenze Kiliasova díla „Jak socjologowie opowiadali o socjologii.“ *SČ/CSR* 2013, 49 (4): 663–667), vede k syste-matické výzkumné a ediční činnosti, v čes-kých poměrech s výjimkou nedávno ukon-čeného projektu „Dějiny a současnost čes-ké sociologie“ zcela nevídané. Vydávány jsou i různé edice pramenů, včetně deníků významných sociologů (na Slovensku např. Alexandra Hirnera), které kromě otevření myšlenkového světa svých autorů vrhají světlo na někdejší fungování oboru a růz-né sociopolitické peripetie, provázející jej obzvlášť v období komunistické vlády. Nej-novějším přírůstkem „knihovničky“ dení-ků významných sociologů je druhý díl zá-znamů Jana Szczepańskiego, vydaný svědo-mitou péčí polsko-českého historika Danie-la Kadłubiece, jenž rovněž uspořádal kon-ferenci k stému výročí narození tohoto so-ciologa. Dílo by přitom nemělo uniknout pozornosti ani v Čechách a na Moravě.

Vzhledem k tomu, jak bídné jsou zna-losti většiny českých sociologů o dějinách jejich oboru, si dovolím Szczepańskiego ale-